

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

KORTE SCHETS

DER

NEDERDUITSCH E

TAAL- EN SPELKUNDE,

ALSMED E IETS OVER HET REDEKUNDIG ONTLEDEN
EN HET GEBRUIK DER LEESTE EKENS ;

DOOR

H. KROEZE RAMAKER.

Te DEVENTER en AMSTERDAM,
bij J. DE LANGE en
SCHALEKAMP, VAN DE GRAMP EL en BAKKER.

1841. Google

Dese korte schets der Nederduitsche taal- en spelkunde, enz., welke ik door mijne leerlingen reeds eenige jaren lang deed afschrijven en van buiten leeren, ziet het licht, ten einde het afschrijven van dezelve te vermijden; dewijl dit met veel moeite en zorg geschiedde, wanneer ik het zonder fouten wilde gedaan hebben. Zoo mijne Ambtgenooten dezelve ook gebruiken kunnen, zal zulks voorzeker schrijver en uitgevers hoogst aangenaam wezen.

ZWOLLE, Nov. 1841.

H. K. R.

Geene exemplaren worden voor echt erkend; dan die door de Uitgevers dezes eigenhandig geteekend zijn:

J. de Langes

Schatkamp, van de Grammel en Bakker.

KORTE SCHETS

DER

NEDERDUITSCHER TAAL- EN SPELKUNDE.

EERSTE LES.

1. Het aantal letters, dat wij behoeven, om echt Nederduitsche woorden te vormen, is twee en twintig.

2. De letters van het Nederduitsche *abc* zijn: *a, b, c*, (in *ch*) *d, e, f, g, h, i, (j), k, l, m, n, o, p, r, s, t, u, v, w, z*.

3. De *c, q, x* en *y* zijn letters, die in woorden van vreemde herkomst gebruikt worden.

4. De letters worden in *klinkers* en *medeklinkers* onderscheiden.

5. *Klinkers* zijn letters, die op zich zelve eenen vollen klank hebben.

6. *Medeklinkers* zijn letters, die niet dan met behulp van eenen der klinkers kunnen uitgesproken worden.

7. Wij hebben in onze taal vijf klinkers. Zij zijn: *a, e, i, o* en *u*.

TWEDE LES.

8. Twee verschillende klinkers, welke in eens uitgesproken worden, geeft men den naam van *tweeklank*, namelijk: *au, ei, eu, ie, oe, ou* en *ui*.

9. *Verlengde* tweeklanken zijn: *aaï*, *aaü*, *eeu* en *ooi*.

10. Drie verschillende klinkers, in eens uitgesproken, geeft men den naam van *drieklank*, als: *oei* en *ieu*.

11. De medeklinkers onderscheidt men in *keel-* *tong-* *and-* en *lipletters*.

12. *Verwantschapte* medeklinkers zijn zoodanige, die niet dan in zachtheid en scherpte van uitspraak verschillen.

13. De verwantschapte medeklinkers zijn: *b* en *p*, *d* en *t*, *g* en *ch*, *o* en *f*, *z* en *s*.

14. De *b*, *d*, *g*, *o* en *z* zijn zachte, *p*, *t*, *ch*, *f* en *s* zijn scherpe medeklinkers.

DERDE LES.

15. De woorden onzer taal onderscheidt men in tien taal- of rededeelen.

16. De tien taal- of rededeelen heeten *zelfstandige naamwoorden*, *lidwoorden*, *bijvoegelijke naamwoorden*, *telwoorden*, *voornaamwoorden*, *werkwoorden*, *bijwoorden*, *voorzetsels*, *voegwoorden* en *tusschenwerpsels*.

17. *Zelfstandige naamwoorden* zijn de namen van personen of zaken, hetzij dezelve wezenlijk of denkbeeldig bestaan.

18. Men verdeelt de zelfstandige naamwoorden in twee soorten, als: *eigene* en *algemeene*.

19. *Eigene zelfstandige naamwoorden* zijn de namen, welke men slechts aan enkele personen of zaken geeft, om die daardoor van anderen te kunnen onderscheiden, als: *Piet*, *Maria*, *Nederland*, *Amsterdam*, *Wijhe*, *Zuiderzee*, *Maas*, enz.

20. *Algemeene zelfstandige naamw.* zijn die, welke aan alle voorwerpen van hetzelfde geslacht of dezelfde soort passen, als: *mensch*, *stad*, *land*, enz.

VIERDE LES.

21. Bij de zelfst. naamw. moet men nog acht geven op derzelver *geslacht*, *getal* en *naamaal*.

22. Ten onzichte van hun *geslacht* worden de naamwoorden onderscheiden in *mannelijke*, *vrouwelijke* en *onzijdige*.

23. *Mannelijk* zijn: 1. alle namen van mannen, als: *Jan*, *Willem*, *Dirk*, enz.

2. Alle namen van mannelijke eigenschappen, waardigheden en bedieningen, als: *broeder*, *heer*, *koning*, *koopman*, enz.

3. De woorden, die op *er* eindigen, en van werkwoorden afgeleid zijn, als: *stoffer*, *snaiter*, *passer*, *klopper*, enz.

4. Die woorden, welke op *dom* uitgaan, en eenen staat, eene magt of gesteldheid uitdrukken, als: *adeldom*, *eigendom*, *rijkdom*, enz.

5. De namen van steenen, wanneer zij eenen bijzonderen steen aanduiden, alsmede de namen van boomen, als: *diamant*, *agaat*, *ijp*, *eik*, enz.

6. De meeste zelfst. naamw., die op *em*, *sem*, *rm* en *lm* eindigen, als: *bodem*, *bloesem*, *arm*, *helm*, enz.

VIJFDE LES.

24. *Vrouwelijk* zijn: 1. alle namen van vrouwen, als: *Maria*, *Elizabet*, *Johanna*, enz.

2. Alle namen van vrouwelijke eigenschappen, waardigheden en bedieningen, als: *zuster*, *vorstin*, *baker*, *dienstmaagd*, enz.

3. De letters van het abé, gelijk ook de cijferletters, als zij op zich zelve stoffelijk worden uitgedrukt, als: de *a*, de *g*, de *zes*, de *acht*, enz.

4. Alle zelfst. naamwoorden, die op *heid* of *steit* eindigen, als: *vrijheid*, *majesteit*, enz.

5. De zelfst. naamw., die op *ing* eindigen, en van werkwoorden afkomen, als: *werking*, *oefening*, enz.

6. De zelfst. naamw., welke op *st* eindigen, en van werkwoorden afgeleid zijn, als: *komst*, *dienst*, enz.

7. Alle zelfst. naamw., die op *schap*, *ij*, *nis*, *te* en *de* uitgaan, zoo ze anders niet onzijdig zijn, als: *blijdschap*, *dieverij*, *gevangenis*, *hoogte*, *zonde*, enz.

25. *Onzijdig* zijn alle zelfst. naamw., waarvoor men *het* kan plaatsen, als: *huts*, *veld*, *gebergte*, enz.

ZESDE LES.

26. Zelfstandige naamwoorden, die slechts éénen persoon of ééne zaak voorstellen, zijn *enkelvoudige*, terwijl die, welke twee of meer voorwerpen aanduiden, *meervoudige* zijn, als: *man, mannen, stoel, stoelen, suster, zusters, enz.*

27. Eenige zelfst. naamw. worden alleen enkelvoudig, andere niet dan meervoudig gebruikt.

28. Tot de eerste soort behooren: *oee, sneeuw, lood*, enz.; tot de tweede: *inkomsten, lieden, Alpen*, enz.

29. De verschillende betrekkingen, waarin de zelfst. naamw. kunnen voorkomen, heet men *naamvallen*.

30. Gewoonlijk stelt men *vier* naamvallen, welke de *eerste, tweede, derde* en *vierde* naamval genoemd worden.

31. De *eerste naamval* heeft plaats, wanneer een zelfstandig naamwoord voorkomt, als *werkende, liggende, wordende, zijnde* of *aangesproken*.

32. De *tweede naamval* geeft eenen bezitter of eigenaar van iets te kennen, of wijst de betrekking der naamwoorden op elkander aan.

33. De *derde naamval* drukt het doel eener handeling uit. In dezen naamval plaatst men de namen van die personen of zaken, waaraan iets gegeven, toegeschikt of ontnomen wordt.

34. De *vierde naamval* komt voor als het voorwerp van bewerking. De voorzetsels hebben in onze taal algemeen den vierden naamval achter zich.

ZEVENDE LES.

35. De *lidwoorden* dienen, om de voorwerpen, door de zelfstandige naamwoorden uitgedrukt, bepaald of onbepaald voor te stellen.

36. Men heeft twee soorten van lidwoorden, als: *bepalende* en *niet bepalende*.

37. Het *bepalende lidwoord* is voor mannelijke en vrouwelijke zelfst. naamw. *de*, en voor onzijdige *het*. Het *niet bepalende* is voor het mannel. en onz. geslacht *een* en voor het vrouwel. *eene*.

38. De lidwoorden schikken zich in geslacht, getal en naamval naar de zelfstandige naamwoorden, waar- bij zij gebruikt worden.

Voorbeelden van verbuiging.

Mannelijk.

Enkelvoud.

Meervoud.

1. De vader.	1. De vaders.
2. Des vaders of van den vader.	2. Der of van de vaders.
3. Den of aan den vader.	3. Den of aan de vaders.
4. Den vader.	4. De vaders.
-
1. Een vader.	
2. Eens vaders of van eenen vader.	
3. Eenen of aan eenen vader.	
4. Eenen vader.	

Vrouwelijk.

Enkelvoud.

Meervoud.

1. De moeder.	1. De moeders.
2. Der of van de moeder.	2. Der of van de moeders.
3. De, der of aan de moeder.	3. De, der of aan de moeders.
4. De moeder.	4. De moeders.
-
1. Eene moeder.	
2. Eener of van eene moeder.	
3. Eene, eener of aan eene moeder.	
4. Eene moeder.	

Onzijdig.

Enkelvoud.

Meervoud.

1. Het kind.	1. De kinderen.
2. Des kinds of van het kind.	2. Der of van de kinderen.
3. Den kinde, het of aan het kind.	3. Den of aan de kinderen.
4. Het kind.	4. De kinderen.

1. Een kind.
2. Eens kinds of van een kind.
3. Eenen kinde, een of aan een kind.
4. Een kind.

39. *Bijvoegelijke naamwoorden* drukken eene eigenschap of hoedanigheid der zelfst. naamw. uit, als: de *zwarte* hoed, het *grootte* huis, de *brave* vrouw, enz.

40. De bijvoegelijke naamwoorden schikken zich in geslacht, getal en naamval naar de zelfstandige naamwoorden, waarbij zij behooren.

41. De bijvoegelijke naamwoorden hebben twee trappen van vergelijking, als: den *oergrootenden* en *overtreffenden* trap.

42. De *oergrootende* trap wordt gevormd door achtervoeging van *er*, en de *overtreffende* door achterplaatsing van *st*, als: *groot*, *grooter*, *grootst*; *sterk*, *sterker*, *sterkst*.

ACHTSTE LES.

43. De *telwoorden* dienen, om eene hoeveelheid van zekere dingen aan te duiden, als: *zes* appels, *veel* goeds, enz.

44. Men heeft twee soorten van telwoorden, als: *bepaalde* en *algemeene*.

45. Tot de eerste soort behooren die, welke eene bepaalde hoeveelheid uitdrukken, als: *drie*, *twintig*, *honderd*, *beide*, enz.

46. Tot de tweede soort rekt men de zoodanige, welke geen bepaald getal uitdrukken, als: *veel*, *weinig*, *eenige*, enz.

47. *Voornaamwoorden* komen vóór of in de plaats der zelfstandige naamwoorden.

48. Er zijn zes soorten van voornaamwoorden, als:
1. *persoonlijke*, 2. *wederkeerende*, 3. *bezittelijke*,
4. *vragende*, 5. *aanwijzende* en 6. *betrekkelijke*.

NEGENDE LES.

49. *Persoonlijke* voornaamwoorden worden in de

plaats der zelfst. naamw. gebruikt. Zij zijn: *ik, gij, hij, zij, het, men, wij, ons, hun, enz.*

Verbuiging der persoonlijke voornaamwoorden.

Enkelvoud.	Meervoud.	Enkelvoud.	Meervoud.
1. Ik.	1. Wij.	1. Gij.	1. Gij.
2. Mijns, mijner of van mij.	2. Onze of van ons.	2. Uws, uwer of van u.	2. Uwer of van u.
3. Mij of aan mij.	3. Ons of aan ons.	3. U of aan u.	3. U of aan u.
4. Mij.	4. Ons.	4. U.	4. U.

Enkelvoud.

Mannelijk.	Vrouwelijk.	Onzijdig.
1. Hij.	1. Zij.	1. Het.
2. Zijns of van hem.	2. Harer of van haar.	2. Zijns of van het.
3. Hem of aan hem.	3. Haar of aan haar.	3. Het of aan het.
4. Hem.	4. Haar.	4. Het.

Meervoud.

1. Zij.	1. Zij.	1. Zij.
2. Hunner of van hen.	2. Harer of van haar.	2. Hunner of van hen.
3. Hun of aan hen.	3. Haar of aan haar.	3. Hun of aan hen.
4. Hen.	4. Haar.	4. Hen.

50. *Wederkeerige* voornaamwoorden zijn die, welke men gebruikt, wanneer de werking eens persoons of eener zaak op den werker zelven terugkeert.

51. Wij hebben slechts één wederkeerig voornaamwoord, dat in alle geslachten, zoowel enkel- als meervoudig, gebruikt wordt, namelijk: *zich*.

52. *Bezittelijke* voornaamwoorden noemt men die, welke aan eenen persoon of eene zaak iets toeëigenen, als: *mijn, uw, zijn, haar, hun, enz.*

53. *Vragende* voornaamwoorden zijn de zoodanige, welke geschikt zijn, om eene vraag aan te duiden, als: *wie, welke, wat en hoedanige.*

54. *Aanwijzende* voornaamw. dienen, om eenen persoon of eene zaak, als met den vinger, aan te wijzen, als: *die, deze, gene, degene, zulke, enz.*

55. *Betrekkelijke* voornaamwoorden zijn die, welke betrekking hebben op personen of zaken, waarvan

te voren reeds gesproken is. Hiertoe behooren *die, welke, dat, enz.*

TIENDE LES.

56. *Werkwoorden* drukken het *zijn, lijden, worden, werken, de beweging, rust*, en wat dies meer zij, van personen of zaken aan, als: *zijn, gestraft worden, koopen, zwemmen, zitten, enz.*

57. Ten opzichte van de verschillende veranderingen, die de werkw. in hunne vervoeging ondergaan, onderscheidt men dezelve in drie rangen, als: *gelijkloeiende, ongelijkloeiende en onregelmatige.*

58. *Gelijkloeiende* werkwoorden ondergaan in de vervoeging geene verandering van wortelklinker, en sluiten hun verleden deelwoord met *d* of *t*, als: *leeren, geleerd, werken, gewerkt, enz.*

59. *Ongelijkol.* werkwoorden zijn die, welke in de vervoeging van wortelklinker veranderen, en wier verleden deelwoord op *en* eindigt, als: *schrijven, schreef, geschreeven; spreken, sprak, gesproken, enz.*

60. *Onregelmatige* werkwoorden zijn die, welke in het eene of andere opzigt van de gewone regels der vervoeging afwijken, als: *slaan, brengen, zien, willen, mogen, enz.*

61. De hulpwerkwoorden *zijn, hebben, zullen* en *worden* zijn meest alle onregelmatig.

ELFDE LES.

62. Ten opzichte hunner beteekenis verdeelt men de werkwoorden in vijf soorten, als: *bedrijvende, lijdende, wederkeerige, onzijdige en onpersoonlijke.*

63. Door *bedrijvende* werkwoorden verstaat men die, waardoor eene werking wordt uitgedrukt, welke op een ander voorwerp overgaat, als: *onderwijzen, bouwen, planten, geven, enz.*

64. *Lijdende* werkwoorden stellen het onderwerp der rede, als eene werking ondergaande, voor.

65. Alle *bedrijvende* werkwoorden kunnen door de vereeniging van de hulpwerkwoorden *worden* en *zijn* in

den ljdenden vorm overgebracht worden, als: *wordt gebouwd, is geplukt*, enz.

66. *Wederkeerige* werkwoorden zijn die, waarvan de werking op den werker terugkeert, als: *zich schamen, zich vergissen*, enz.

67. *Onzijdige* werkwoorden zijn de zoodanige, waarvan de werking in den werker blijft berusten, of waarvan het voorwerp in het werkw. is opgesloten, als: *wandelen, zitten, muizen, visschen*, enz.

68. *Onpersoonlijke* werkwoorden zijn die, welke de persoonlijke voornaamwoorden *ik, gij, hij, wij, zij* niet voor zich dulden, maar alleen in *den* derden persoon met het voornaamwoord *het* kunnen vervoegd worden, als: *waaijen, gebeuren*, enz.

69. De werkwoorden hebben vier wijzen van voorstelling, als: de *onbepaalde, aantoonende, aanvoegende en gebiedende wijze*.

70. Er zijn zes tijden, als: de *tegenwoordige, onvolmaakt verledene, volmaakt verledene, meer dan volmaakt verledene, eerste toekomende en tweede toekomende tijd*.

Vervoeging van de hulpwerkw. hebben en zijn.

Onbepaalde wys. *Deelwoorden.* *Onbepaalde wys.* *Deelwoorden.*

Tegenw. tijd hebben.	Hebbende.	Zijn of wezen.	Zijnde of wesende.
Verl. tijd gehad hebben.	Gehad hebbende.	Gewoest zijn,	Gewoest zijnde.
Toek. tijd zullen hebben.	Zullende hebben.	Zullen zijn.	Zullende zijn.

Aantoonende wijze. *Aanvoegende wijze.* *Aantoonende wijze.* *Aanvoegende wijze.*

Tegenwoordige tijd.

Tegenwoordige tijd.

Ik heb.	Dat ik hebbe.	Ik ben.	Dat ik zij.
Gij hebt.	Dat gij hebbet.	Gij zijt.	Dat gij zijt.
Hij heeft.	Dat hij hebbe.	Hij is.	Dat hij zij.
Wij hebben.	Dat wij hebben.	Wij zijn.	Dat wij zijn.
Gij hebt.	Dat gij hebbet.	Gij zijt.	Dat gij zijt.
Zij hebben.	Dat zij hebben.	Zij zijn	Dat zij zijn.

Onvolm. verl. tijd.

Onvolm. verl. tijd.

Ik had.	Dat ik hadde.	Ik was.	Dat ik ware.
Gij hadt.	Dat gij haddet.	Gij waart.	Dat gij waret.
Hij had.	Dat hij hadde.	Hij was.	Dat hij ware.
Wij hadden.	Dat wij hadden.	Wij waren.	Dat wij waren.
Gij hadt.	Dat gij haddet.	Gij waart.	Dat gij waret.
Zij hadden.	Dat zij hadden.	Zij waren.	Dat zij waren.

Volm. verl. tijd.

Ik heb	}	Dat ik hebbe	}
Gij hebt		Dat gij hebt	
Hij heeft		Dat hij hebbe	
Wij hebben		Dat wij hebben	
Gij hebt		Dat gij hebt	
Zij hebben		Dat zij hebben	

Meer dan volm. verl. tijd.

Ik had	}	Dat ik hadde	}
Gij hadt		Dat gij haddet	
Hij had		Dat hij hadde	
Wij hadden		Dat wij hadden	
Gij hadt		Dat gij haddet	
Zij hadden		Dat zij hadden	

Eerste toek. tijd.

Ik zal	}	Dat ik zoude	}
Gij zult		Dat gij zoudet	
Hij zal		Dat hij zoude	
Wij zullen		Dat wij zouden	
Gij zult		Dat gij zoudet	
Zij zullen		Dat zij zouden	

Tweede toek. tijd.

Ik zat	}	Dat ik zoude	}
Gij zult		Dat gij zoudet	
Hij zal		Dat hij zoude	
Wij zullen		Dat wij zouden	
Gij zult		Dat gij zoudet	
Zij zullen		Dat zij zouden	

Gebiedende wijze.

Enkelvoud. Meervoud.

Heb gij. Hebt gij.

Volm. verl. tijd.

Ik ben	}	Dat ik zij	}
Gij zijt		Dat gij zijt	
Hij is		Dat hij zij	
Wij zijn		Dat wij zijn	
Gij zijt		Dat gij zijt	
Zij zijn		Dat zij zijn	

Meer dan volm. verl. tijd.

Ik was	}	Dat ik ware	}
Gij waart		Dat gij waret	
Hij was		Dat hij ware	
Wij waren		Dat wij waren	
Gij waart		Dat gij waret	
Zij waren		Dat zij waren	

Eerste toek. tijd.

Ik zal	}	Dat ik zoude	}
Gij zult		Dat gij zoudet	
Hij zal		Dat hij zoude	
Wij zullen		Dat wij zouden	
Gij zult		Dat gij zoudet	
Zij zullen		Dat zij zouden	

Tweede toek. tijd.

Ik zal	}	Dat ik zoude	}
Gij zult		Dat gij zoudet	
Hij zal		Dat hij zoude	
Wij zullen		Dat wij zouden	
Gij zult		Dat gij zoudet	
Zij zullen		Dat zij zouden	

Gebiedende wijze.

Enkelvoud. Meervoud.

Wees gij. Zijt of weest gij.

TWAALFDE LES.

71. *Bijwoorden* noemt men die woorden, welke dienen, om eenige omstandigheid of eene hoedanigheid der werkwoorden uit te drukken.

72. Deze soort van woorden wordt ook gebruikt, om eene hoedanigheid of eigenschap nader te wijzigen.

73. Er zijn bijwoorden van *plaats*, als: *hier*, *daar*, *ginds*, enz., bijw. van *tijd*, als: *gisteren*, *heden*, *smorgen*, enz., bijw. van *hoedanigheid*, als: *wel*, *kwa-lijk*, *cerlijk*, enz., bijw. van *hoeveelheid*, als: *veel*, *genoeg*, *meer*, enz.

74. Nog heeft men bijwoorden van *bevestiging*, als:

ja, neen, gewis, enz., bijw. van *ontkenning* als: *neen, niet, geenszins*, enz., bijw. van *twijfeling*, als: *mogelijk, misschien, veelligt*, enz., bijw. van *herhaling*, als: *eens, dikwijls, steeds*, enz.

75. Ook bijwoorden van *orde*, als: *eerst, daarna, toen*, enz., bijw. van *afzondering*, als: *alleen, slechts, bijzonderlijk*, enz., bijw. van *verzameling*, als: *zamen, tevens, tegelijk*, enz., bijw. van *aanwijzing*, als: *zoo, dus, namelijk*, enz.

DE TIENDE LES.

76. *Voorzetsels* dienen, om de betrekking tusschen de naamwoorden, of ook tusschen een werkwoord en zelfstandig naamwoord aan te duiden.

77. Men heeft twee soorten van voorzetsels, als: *scheidbare* en *onscheidbare*.

78. *Aan, door, in, uit, na, bij, op, onder, binnen*, enz. zijn *scheidbare*; *be, ge, her, ont, ant, wan*, enz. zijn *onscheidbare* voorzetsels.

79. *Voegwoorden* heet men die woorden, welke men gebruikt, om enkele woorden, deelen of leden van eenen volzin, of ook geheele volzinnen, aan elkander te verbinden.

80. Er zijn *verhalende* voegwoorden, als: *dat, hoe*, enz., *reden gevende*, als: *want, dewijl*, enz., *oogmerk aanduidende*, als: *opdat, ten einde*, enz., *besluitende*, als: *dan, derhalve*, enz., *verbindende*, als: *en, ook, nog*, enz.

81. Ook heeft men *scheidende* voegwoorden, als: *noch, of*, enz., *tegenstelling aanduidende*, als: *maar, docht*, enz., *toegevende*, als: *hoewel, schoon*, enz., *voorwaardelijke*, als: *indien, ten zij*, enz., *tijdsopvolging aanduidende*, als: *terwijl, inmiddels*, enz.

82. *Tusschenwerpsels* duiden geene denkbeelden, maar alleen gewaarwordingen aan.

83. Men heeft twee soorten van tusschenwerpsels, als: *in- en uitwendige*.

84. Tot de *inwendige* behooren: *ack, och, helaas, o*, en tot de *uitwendige*: *paf, klets, plomp, krak*, enz.

EENIGE SPELBEGELS.

VEERTIENDE LES.

85. Om te weten, wanneer men een woord met *d* of *t* behoort te sluiten, verlengte men hetzelfde, als: *mond, monden, poort, poorten, gewind, gezwinde.*

86. De regelmatige werkwoorden hebben in den tweeden pers. enkel- en meervoud van den tegenw. en onvolm. verl. tijd der aant. wijs, gelijk ook in den derden pers. enk. van den tegenw. tijd eene *t* tot sluitletter.

87. Uit den voorgaanden regel volgt, dat, als de wortel eens werkwoords op eene *d* eindigt, de genoemde personen met *dt* gesloten moeten worden.

88. Het verleden deelwoord van een gelijkvloeiend werkwoord eindigt op *d* of *t*, naarmate de onvolmaakt verledene tijd op *de* of *te* uitgaat.

89. Met *g* schrijft men die woorden, welke dezelve bij verlenging, verbuiging of vervoeging vorderen terwijl men *ch* gebruikt in die woorden, wier grondwoorden geene *g* bezitten, als *gebracht van brengen, gekocht van koopen, enz.*

90. De *a* en *u* worden op het einde van eene lettergreep niet verdubbeld, als: *paden, uren, enz.*

91. Ongelijkvloeiende werkw. vereischen de zachtlange *e* en *o*, als: *spreken, sprak, gesproken; komen, kwam, gekomen.*

VIJFTIENDE LES.

Oer het redkundig ontleden.

1. Wanneer men twee of meer denkbeelden met elkander verbindt, dan oordeelt men.

2. Een door woorden uitgedrukt oordeel heet men een *voorstel*.

3. In een voorstel komen altijd drie rededeelen voor, als: het *onderwerp*, *koppelwoord* en *gesegde*.

4. Datgene, waarvan iets gezegd wordt, of dat, als iets verrichtende, in een voorstel voorkomt, heet het *onderwerp*.

5. Dat rededeel, hetwelk te kennen geeft, wat het onderwerp verrigt, of wat van hetzelfde gezegd of geoordeeld wordt, heet *gezegde*.

6. Het rededeel, dat het onderwerp en het gezegde verbindt, draagt den naam van *koppelwoord*.

7. Dat rededeel, waarop de handeling van het onderwerp overgaat, heet men *ooverwerp*.

8. Voor *bepalingen* houdt men de omschrijvingen, ophelderingen, verklaringen, enz., die men bij de onderwerpen, gezegden of voorwerpen voegt.

9. Men heeft *bedrijvende* en *lijdende*, alsmede *bevestigende* en *ontkennende* voorstellen.

ZESTIENDE LES.

Over de leesteekens.

1. Men heeft twee soorten van leesteekens, als: *schei-* en *zintekens*.

2. De *scheiteekens* dienen, om de volzinnen van elkander te scheiden, of om eene meerdere of mindere scheiding tusschen de deelen van eenen volzin te maken.

3. Tot de *scheiteekens* behooren: 1. het *scheiteeken* (,), 2. het *halfidteeken* (;), 3. het *lidteeken* (:), en 4. het *sluitteeken* (.)

4. Men plaatst het *scheiteeken* tusschen twee of meer op elkander volgende taal- of rededeelen.

5. Ook wordt het geplaatst vóór ieder betrekkelijk voornaamw. Komt vóór het voornaamw. een voorzetsel, dan wordt het vóór het laatste taaldeel geplaatst.

6. Vóór en achter eenen tusschenzin wordt een *scheiteeken* geplaatst.

7. De voegwoorden, welke twee voorstellen met elkander verbinden, vorderen een *scheiteeken* vóór zich.

8. In elk zamengesteld voorstel, hetwelk uit een voor- en nazindeel bestaat, wordt het eerste van het laatste door een *halfidteeken* gescheiden.

9. Als twee of meer voorstellen, waarvan de deelen reeds door scheiteekens gescheiden zijn, tot éénen volzin behooren, en de volgende slechts eene voortzetting zijn van het onderwerp, waarmede het eerste voorstel aangevallen is, scheidt men zulke voorstellen door een *hufidteeken* van elkander.

10. Het *lidteeken* plaatst men, wanneer men eenig voorstel aankondigt.

11. Als men de woorden van eenen anderen schrijver aanhaalt, plaatst men vóór die aanhaling ook een *lidteeken*.

12. Ook als men eenige personen of zaken optelt, plaatst men het *lidteeken*.

13. Achter elken volzin plaatst men een *sluitteeken*.

14. Ook bekomen alle verkortingen een *sluitteeken* achter zich.

15. De *zintekens* dienen, om de wijze van voorstelling, hetzij als vraag, hetzij als uitroep, enz. aan te wijzen.

16. Tot de voornaamste zintekens behooren: 1. het *oraagteeken* (?), 2. het *verwonderings-* of *uitroep-teeken* (!), 3. het *koppelteeken* (-), 4. het *deelteeken* (..) en 5. het *zamentrekkingsteeken* (·).

17. Het *oraagteeken* wordt achter iedere stellige vraag geplaatst.

18. Het *verwonderings-* of *uitroep-teeken* wordt achter die woorden geplaatst, welke men gebruikt, om iemand aan te spreken. Ook achter tusschenwerpsels, wanneer deze alleen staan.

19. Men gebruikt het *koppelteeken*, om woorden, die geene gewone zamenstelling uitmaken, aan elkander te verbinden.

20. Het *deelteeken* gebruikt men, om klinkletters van elkander te scheiden, die anders bij de uitspraak in een zouden vloeijen.

21. Het *zamentrekkingsteeken* dient, om twee lettergrepen, waar tusschen een medeklinker wordt weggelaten, te vereenigen.